

TER ONDERTEKENING

Aan: MOCW

Erfgoed en Kunsten

Datum

15 september 2025

Referentie

54348840

Bijlagen

1. Kamerbrief over uitgangspunten
2. Kamerbrief 2 juni financieringsproblematiek grote monumenten
3. Motie leden Mohandis en Beckerman bijdrage Prinsenhof Delft

nota

Kamerbrief uitgangspunten subsidieregeling grote restauraties

Intern OCW afgestemd

EenK, FEZ, RCE, WJZ

Interdepartementaal afgestemd

Fin

Aanleiding

In het commissiedebat van 12 juni 2025 heeft uw ambtsvoorganger toegezegd de Kamer vóór het verkiezingsreces te informeren over de uitgangspunten voor de rijkssubsidieregeling voor grote restauraties. In het tweeminutendebat dat plaatsvond op 9 september heeft u bevestigd aan deze toezegging invulling te geven. Bijgevoegd treft u de Kamerbrief hiertoe aan. In de brief gaat u ook in op de aangenomen motie van de leden Mohandis (GL-PvdA) en Beckerman (SP) die u oproept u tot het uiterste in te spannen om een deel van de nieuwe subsidieregeling nog dit jaar in te zetten om de restauratie van Museum Prinsenhof via een eenmalige bijdrage te steunen.¹ U wordt gevraagd akkoord te gaan met de inhoud van de brief en verzending aan de Tweede Kamer.

Geadviseerd besluit

Akkoord gaan met de verzending van de brief aan de Tweede Kamer.

Kernpunten

- Voor het opzetten van de rijkssubsidieregeling is incidenteel € 45 miljoen beschikbaar. De Kamerbrief licht toe op basis van welke uitgangspunten dit bedrag wordt verdeeld.
- De uitgangspunten zijn tot stand gekomen op basis van stakeholdergesprekken en beschikbare analyses en rapporten.
- De komende maanden wordt een open regeling uitgewerkt op basis van heldere voorwaarden en een eenvoudig en eerlijk selectieproces (loting).
- Inzet is om met de regeling de grootste restauratieopgaven te bedienen.
- Verwachting is dat de regeling begin 2026 gereed is voor publicatie in de Staatscourant. In de tweede helft van 2026 kan vervolgens een eerste aanvraagronde plaatsvinden.
- In de brief geeft u aan dat u conform de motie Mohandis en Beckerman nogmaals heeft onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor een bijdrage aan de restauratie van Museum Prinsenhof in Delft, vooruitlopend op de regeling grote restauraties. U concludeert dat dit niet mogelijk is (zie toelichting hieronder).

¹ Kamerstukken II 2024/25, 32820, nr. 548.

Toelichting

Op basis van de gesprekken die zijn gevoerd en het onderzoek naar de restauratieachterstand is de verwachting dat de subsidievraag groter zal zijn dan het nu beschikbare budget.² Daarom zijn heldere criteria noodzakelijk voor de verdeling van de beschikbare middelen. Deze worden hieronder toegelicht.

Doelgroep en ondergrens

Het beschikbare budget van € 45 miljoen wordt ingezet voor de restauratie van rijksmonumenten die niet als woonhuis worden aangemerkt.³ Voor restauratie van rijksmonumentale woonhuizen is er met de Woonhuisregeling al een subsidiemogelijkheid beschikbaar. Een uitgebreid overzicht van de financieringsregelingen voor de monumentenzorg is te vinden in bijlage bij de Kamerbrief van 2 juni jl. (zie bijlage 2).

Voor de restauratie van niet-woonhuisrijksmonumenten ligt, op basis van bestuurlijke afspraken uit 2012, de verantwoordelijkheid voor het verlenen van de 'reguliere' subsidies bij de provincies. Hiervoor is jaarlijks ongeveer € 45 miljoen beschikbaar. Van dit bedrag is €20 miljoen afkomstig van het rijk. Deze middelen zijn echter ontoereikend om de grote opgaven te kunnen bedienen. De nieuw op te zetten rijkssubsidieregeling richt zich daarom specifiek op deze grote opgaven. Om concurrentie met de bestaande provinciale restauratieregelingen te voorkomen, is het van belang dat de rijkssubsidieregeling een drempelbedrag krijgt. In de brief wordt aangekondigd dat voor gebouwde rijksmonumenten een drempelbedrag van € 2,5 miljoen aan subsidiabele restauratiekosten zal gelden. Voornaamste argument voor deze keuze is dat dit relatief hoge bedrag borgt dat het geld ook daadwerkelijk wordt ingezet voor de grootste restauraties. Dit is ook in lijn met de wensen van de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) en monumenteneigenaren die we hebben gesproken.

Nadeel van deze keuze is dat er mogelijk een categorie opgaven blijft bestaan die te groot is om in aanmerking te komen voor de provinciale regelingen en te klein voor de rijksregeling. Met de huidige beschikbare middelen is deze keuze echter wel noodzakelijk.

Volgens de FIM en eigenaren van groene rijksmonumenten is het nodig om voor groene rijksmonumenten een lager drempelbedrag te hanteren. Daarom zal de ondergrens voor groene rijksmonumenten € 1 miljoen aan subsidiabele restauratiekosten bedragen. Verder wordt benadrukt dat ook rijksmonumenten

² Uit het Onderzoek restauratieopgave 2024-2033 van Hylkema Erfgoed en Fenicks (2024) volgt dat de kosten voor het terugbrengen van de restauratieachterstand € 770 of € 367 miljoen bedragen, afhankelijk van het gekozen tijdpad. Het onderzoek is aan de Tweede Kamer gezonden als bijlage bij de Kamerbrief van 20 juni 2024, Kamerstukken II 2023/24, 32156, nr. 128.

³ Hierbij kan het zowel om gebouwde als om groene rijksmonumenten gaan, zoals een historische tuin- en parkaanleg.

die samen een geheel vormen als één opgave kunnen worden meegenomen. De mogelijkheid om voor een restauratieopgave die meerdere rijksmonumenten omvat één aanvraag in te dienen wordt daarom ook uitgewerkt in de regeling.

Subsidiepercentage

Uitgangspunt bij de subsidieregelingen voor de monumentenzorg is dat eigenaren zelf ook bijdragen aan de instandhouding. Een subsidiepercentage van 50 procent is in lijn met veel van de provinciale restauratieregelingen. Omdat eigenaren die vennootschapsbelasting betalen de restauratiekosten ook ten laste kunnen brengen van de winst, komt deze groep in aanmerking voor een lager percentage van 30 procent. Het subsidiepercentage van 50 procent zal gelden voor alle overige eigenaren en professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's). Dit is dezelfde indeling als in de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim).

Bovengrens

Om te voorkomen dat de subsidie terechtkomt bij slechts enkele eigenaren krijgt de rijksregeling ook een bovengrens aan subsidiabele restauratiekosten. De maximale subsidiabele kosten zullen € 10 miljoen bedragen. Bij een subsidiepercentage van 50 procent bedraagt het maximale subsidiebedrag dan € 5 miljoen. Met dit maximumbedrag wordt geborgd dat er in totaal 10 tot 20 restauraties kunnen worden ondersteund. Een maximumbedrag stimuleert eigenaren daarnaast om voor de resterende opgave op zoek te gaan naar andere financieringsbronnen, zoals bijvoorbeeld een lening via het Nationaal Restauratiefonds (NRF) of bijdragen vanuit andere overheden.

Uitvoeringsgereedheid

Om te mogen starten met de restauratiewerkzaamheden moet de monumenteneigenaar vrijwel altijd over een omgevingsvergunning beschikken. Een verleende omgevingsvergunning als voorwaarde om voor subsidie in aanmerking te komen, draagt er dus aan bij dat het geld terechtkomt bij projecten die gereed zijn voor uitvoering. Of de vergunning ook al een onherroepelijk karakter moet hebben of dat kan worden volstaan met een verleende vergunning, wordt verder uitgewerkt in de regeling.

Cofinanciering

Om te kunnen starten met de restauratie is het van belang dat de resterende financiële dekking op orde is. Financiële bijdragen vanuit provincies en gemeenten blijven in veel gevallen nodig om de begroting van een restauratieopgave sluitend te krijgen. Daarom wordt de mogelijkheid tot cofinanciering verder uitgewerkt in de regeling.

Selectie bij overvraag

In het geval dat er sprake is overvraag (wat zeer waarschijnlijk is) is het nodig om in de regeling op te nemen hoe er wordt geselecteerd. De meest

voorkomende selectiemethodes die door provincies worden toegepast bij de verdeling van de 'reguliere' subsidiemiddelen zijn:

- een tenderprocedure aan de hand van criteria waarvoor punten kunnen worden toegekend;
- volgorde van binnenkomst, of
- loting.

Uit de gesprekken met provincies komt naar voren dat een tenderprocedure de meeste ruimte biedt om de subsidie te verstrekken in lijn met beleidsprioriteiten, maar ingewikkeld kan zijn in de uitvoering. Deze selectiemethode lijkt vooral geschikt om meer gewicht toe te kennen aan specifieke monumentencategorieën.

Selecteren op volgorde van binnenkomst heeft als nadeel dat dit ten koste kan gaan van de kwaliteit van een aanvraag. In provincies die deze systematiek hanteren is de overvraag beperkt en is er sprake van een structurele regeling.

Het voordeel van loting is dat iedere aanvrager die aan de voorwaarden voldoet een eerlijke kans heeft op subsidie. Daarmee komt de restauratieopgave centraal te staan. Daarnaast is een loting relatief gemakkelijk uit te voeren.

Alles afwegende lijkt loting de meest geschikte selectiemethode voor deze regeling. Vanuit het doel van de regeling – de instandhouding van rijksmonumenten – is het immers niet logisch om meer gewicht toe te kennen aan specifieke monumentencategorieën. Iedere eigenaar die aan de voorwaarden en criteria voldoet zou een gelijke kans moeten hebben op subsidie. Ook is deze selectiemethode goed uitvoerbaar voor de RCE. Een notaris kan de loting verrichten.

Motie Mohandis en Beckerman

De aangenomen motie van de leden Mohandis en Beckerman roept op om een deel van de nieuwe subsidieregeling nog dit jaar in te zetten voor een eenmalige bijdrage aan de restauratie van Museum Prinsenhof Delft (zie bijlage 3 voor de volledige motie). Tijdens het tweeminutendebat op 9 september jl. heeft u deze motie ontraden. U geeft in de Kamerbrief aan uitvoering te hebben gegeven aan de motie door nogmaals te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. U komt echter tot de conclusie dat het steunen van Museum Prinsenhof, vooruitlopend op de publicatie van de regeling, strijdig is met het gelijkheidsbeginsel, op basis waarvan iedere eigenaar op basis van heldere voorwaarden een gelijke kans moet krijgen op subsidie. Subsidie is een schaars recht, en bij de verdeling van subsidies geldt een rechtsnorm die ertoe strekt dat gelijke kansen moeten worden geboden om aanspraak te maken op de subsidie. Dit volgt uit verschillende rechterlijke uitspraken.⁴ Zowel provincies, monumentenorganisaties als andere

⁴ bijvoorbeeld ECLI:NL:RVS:2018:2310.

eigenaren van grote monumenten hebben gepleit voor een eerlijke en transparante verdeelsystematiek. Ook heeft u vastgesteld dat er geen objectieve rechtvaardiging is voor een voorkeursbehandeling voor Museum Prinsenhof, waardoor de kans op succesvolle juridische procedures door andere eigenaren van grote monumenten niet valt uit te sluiten. Er zijn immers verschillende andere grote opgaven zijn die op zoek zijn naar een bijdrage vanuit het Rijk. Het steunen van Museum Prinsenhof vooruitlopend op de subsidieregeling zou mogelijk een precedent scheppen. Dit alles overwegende zult u niet vooruitlopen op de publicatie van regeling. Uiteraard kan Museum Prinsenhof een aanvraag indienen voor de regeling zodra die is opengesteld.

Krachtenveld

Deze zomer zijn gesprekken gevoerd met alle provincies, de FIM, eigenaren van grote rijksmonumenten, het NRF, de Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM) en met vertegenwoordigers van marktpartijen werkzaam in de restauratiebranche.

Alle partijen vinden het positief dat er gewerkt wordt aan een subsidieregeling voor grote restauraties. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat het, gezien de opgave die er ligt, belangrijk is dat de regeling een permanent karakter krijgt. Ook het instrument van een open subsidieregeling op basis van heldere voorwaarden kan rekenen op draagvlak van alle betrokken partijen. De Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) en monumenteneigenaren vinden het belangrijk dat de middelen worden benut voor de grootste restauratieopgaven en dat het drempelbedrag relatief hoog komt te liggen. Onder provincies bestaat er op dat punt geen eenduidige voorkeur. Vertegenwoordigers van marktpartijen in de restauratiebranche (verenigd in de Vakgroep Restauratie) pleiten er in verband met de beperkte personele capaciteit voor om het budget over twee rondes te verdelen.

Vervolg

In de komende periode wordt de regeling in nauwe samenspraak met de RCE verder uitgewerkt. De regeling wordt zo opgezet, dat deze ook bruikbaar is voor eventuele toekomstige aanvraagrondes. De RCE toetst de regeling op uitvoerbaarheid en een internetconsultatie zal, mits in de tijd haalbaar, onderdeel zijn van het traject. Na verwerking van alle input wordt de definitieve regeling ter besluitvorming aan u voorgelegd. Daarna kan deze in de Staatscourant worden gepubliceerd. Om eigenaren voldoende tijd te geven om hun aanvraag voor te bereiden en in verband met de benodigde juridische en uitvoeringscapaciteit bij de RCE zal de eerste aanvraagronde in de tweede helft van 2026 plaatsvinden.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing.